

Täysistunto

Tiistai 5.4.2016 klo 13.59—18.31

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 54 ja 87 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 25/2016 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 4/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

17.52 **Pirkko Mattila ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämän lakiesityksen tarkoituksena on uudistaa kotoutumislain mukaan suoritettavien laskennallisten korvausten maksatusprosessia. Tässä on tarkoituksena yhdistää tieto- ja käsittelyjärjestelmiä, eli Maahanmuuttoviraston ylläpitämän ulkomaalaisasioiden sähköisen asiainkäsittelyjärjestelmän ja Väestörekisterikeskuksen pitämän väestötietojärjestelmän tietoja niin, että tämä korvaus voitaisiin hoitaa yhdistelmätietojen avulla ilman erillistä hakemusta. Tämän esityksen tavoitteena on edistää digitalisaatiota tällä automatisaatiolla. Näin ollen myös kuntien hallinnollista taakkaa voidaan vähentää, asiakasprosesseja ja korvausprosesseja nopeuttaa ja vähentää kunnissa tehtävää manuaalista työtä. Samalla on arvioitu tämän tasoittavan laskutuspiikkejä ja lisäävän maksatusten luotettavuutta ja yhdenmukaisuutta. Selvityksen mukaan automatisoinnin piiriin saataisiin ensivaiheessa lähes 80 prosenttia korvaukseen kuuluvista henkilöistä.

Kunnilla säilyy sitten edelleen mahdollisuus hakea työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle eli KEHA-keskukselle osoitetulla hakemuksella korvausta henkilöistä, jotka kuuluvat laskennallisen korvauksen piiriin mutta joita ei saada poimittua automaattisesti tästä tietojärjestelmästä. Haasteita automatisoinnin kattavuudessa aiheuttaa myös se, että kaikki turvapaikanhakijat ja perheen yhdistämisen kautta luvan saavat eivät välttämättä saa henkilötunnusta oleskeluluvan myöntämisen yhteydessä, jolloin tavallaan tämän automaattisen tietojärjestelmän piiriin liittyminen siirtyy ja maksatus seuraa sitten henkilötunnuksen saamista.

Hallintovaliokunta kiirehtii toimenpiteitä, jotta näitä laskennallisia korvauksia tarvitsisi entistä vähemmän käsitellä manuaalisesti. Turvapaikanhakijoiden määrä on kasvanut, ja kuitenkin esityksen perusteluissa ja saadun selvityksen perusteella on arvioitu, että isoissa kaupungeissa edelleen manuaalisesti täytettäviä lomakkeita tarvitaan ja luopuminen voi kestää vuosia. Muitakin kehitettäviä prosesseja tietojärjestelmien ohella on, eli tulisi parantaa rekisteröintiä koskevaa tiedottamista, ohjata henkilöä tekemään muuttoilmoitus

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2016 vp

mahdollisimman pian sekä mahdollisuuksien mukaan kehittää henkilötunnuksen hakemis-
menettelyä.

Kunnille laskennallisten korvausten saamisen edellytys on, että on laadittu kotoutta-
misohjelma ja on tehty sopimus ely-keskuksen kanssa turvapaikan saaneen henkilön kun-
taan osoittamisesta ja kotouttamisen edistämisestä. No, väestötietojärjestelmästä ei sinän-
sä ole saatavissa tietoa kunnista, jotka ovat tämän sopimuksen tehneet. Muutoinkin väes-
tötietojärjestelmä voi sisältää jonkin verran ei niin ajantasaista tietoa, elikkä vähän täm-
möistä jälkeenjäänyttä tietoa, eli voi olla, että kotikunta on merkitty sinne oleskeluluvan
saaneelle, mutta se ei välttämättä ole kotouttamislain mukaisesti korvaukseen oikeuttava
kunta. Valiokunta tähdentää, että tämä automatisointi tulee suunnitella ja toteuttaa toimin-
nallisesti ja teknisesti siten, että nämä eri tietojärjestelmistä kerättävät yhdistelmätiedot
ovat ajantasaisia, koska ne ovat maksatuksen perusteena ja ovat sitten oikeita tietoja, eikä
kunnille aiheuteta sitten näistä riippumattomista syistä korvausten palautusvelvollisuutta.
Kuntia tulee informoida siitä, että kotouttamisohjelma ja ely-keskuksen kanssa tehtävä so-
pimus ovat edellytyksenä korvausten saamiselle.

Nyt ehdotetulla lailla ei ole vaikutusta kotoutumislain 6 luvun mukaisiin muihin
korvauksiin, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon erityismenoihin, toimeentulo-
tukiin ja tulkkauskustannuksiin. Niitä tulee edelleen hakea KEHA-keskukselta. Korvausta
maksetaan toteutuneitten kustannusten perusteella.

Valiokunta otti kantaa vielä kuntapaikkojen myöntämiseen sikäli, että kuntapaikoista on
ollut jo vuosia pulaa. Ehkä laskennallisten korvausten tason jälkeenjääneisyys on ollut yksi
syy siihen, etteivät kunnat ole olleet kovin halukkaita tekemään näitä sopimuksia ely-kes-
kusten kanssa. Jos sitten taas ajatellaan sitä, että tähän sopimukseen liittyy nimenomaan
tämä kotoutumisen edistäminen ja siihen on yksi tärkeä instrumentti kotoutumiskoulutus,
niin työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen vähäisyys usealla paikkakunnalla on osal-
taan vaikuttanut ja vaikeuttanut näitten kuntasijoitus sopimusten aikaansaamista. Valio-
kunta korostaa, että kotoutumiskoulutus on keskeinen väline kotoutumisessa. On arvioitu
myös, että kotoutumiskoulutuksen tarve tulee merkittävästi kasvamaan tulevien vuosien
aikana, joten lisäresursointi- ja järjestelmän joustavoittamisen tarvetta on myös jatkossa.

Tämä hallintovaliokunnan mietintö on yksimielinen.

17.58 Kari Kulmala ps: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutetta-
vaksi kotoutumisen edistämisestä annettua lakia siten, että laskennalliset korvaukset kun-
nalle kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä voitaisiin maksaa automaattisesti il-
man erillistä hakemusta kehittämis- ja hallintokeskukselle. Mielestäni esitys on hyvä ja
hallintovaliokunnassa hyvin perusteltu sekä yksimielisesti hyväksytty.

Hallintovaliokunnan mukaan laskennallisten korvausten automatisointi edistää digitali-
saation tavoitteita ja vähentää hallinnollista taakkaa erityisesti kunnissa. Tällä automati-
soinnilla voidaan yksinkertaistaa ja nopeuttaa korvausprosessia ja vähentää kunnissa teh-
tävää manuaalista työtä. Vieläkin tärkeämpänä pidän sitä, että automatisoinnin arvioidaan
tasoittavan myös laskutuspiikkejä ja lisäävän maksatusten luotettavuutta ja yhdenmukai-
suutta. Tämä on tärkeää erityisesti kunnissa ja kaupungeissa, missä eletään tarkan euron ai-
kakautta. Jokainen yllättävä maksu saattaa olla tuhoisa myös kriisikunnille.

Valiokunnan mukaan haasteita automatisoinnin kattavuudessa aiheuttaa kaiken muun
ohella myös se, etteivät kaikki turvapaikanhakijat ja perheen yhdistämisen kautta luvan
saaneet henkilöt välttämättä ole saaneet henkilötunnusta oleskeluluvan myöntämisen yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2016 vp

teydessä. Tällöin voi käydä niin — kuten edustaja Mattilakin kertoi — että henkilöt jäävät muutaman kuukauden ajan maksatuksesta pois, kun henkilötunnus tallennetaan järjestelmään vasta muutaman kuukauden kotikunnan saamisen jälkeen. Olisi erinomaista, mikäli laskennallisissa korvauksissa voitaisiin luopua manuaalisesti täytettävistä hakemuksista kokonaan, vaikka se ainakin isommissa kaupungeissa voi kestää vuosia. Olisi myös tärkeää kehittää automatisoinnin kattavuutta, esimerkiksi parantaa rekisteröintiä koskevaa tiedottamista ja ohjata henkilö tekemään esimerkiksi muuttoilmoitus mahdollisimman pian sekä mahdollisuuksien mukaan kehittää henkilötunnuksen hakemismenettelyä. Luulisi, että henkilötunnuksen hankkiminen henkilölle olisi tässä se tärkein seikka turvapaikan saamisen lisäksi.

Kuten valiokuntakin piti tärkeänä, on kuntia informoitava siitä, että kotouttamisohjelma ja ely-keskuksen kanssa tehtävä sopimus ovat edellytyksenä laskennallisten korvausten saamiselle myös automatisoidussa korvausprosessissa. Tälläkin hetkellä kuntapaikoista on pulaa. On selvää, että jos ely-keskukset ja kunnat eivät saa tehtyä riittävässä määrin kotouttamissopimuksia, oleskeluluvan saaneet henkilöt jäävät odottelemaan vastaanottokeskukseen, mikä lisää vastaanottokeskusten kustannuksia. Siitä on myös kunnille merkittäviäkin toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Näyttäisi myös siltä, että monet kunnat eivät muista tai ymmärrä, mitä tapahtuu turvapaikanhakijan rahoitukselle sitten, kun tulee se neljäs vuosi.

18.02 Sirpa Paatero sd: Arvoisa herra puhemies! Muutostyön valmistelu tämän nyt käsillä olevan kotoutumista edistävän lain pohjaksi on aloitettu vuonna 2015, jolloinka on tehty pohjaa siihen automatisointijärjestelmään, johonka nyt sitten lainsäädäntö antaa mahdollisuudet. Toivottavasti tämä helpottaa kuntien todellisuutta, kun kevään aikana nyt suuremmat määrät näistä turvapaikanhakijoista saavat kotipaikan, jotta ainakin ne ihmiset, joidenka osalta henkilörekisterit ovat ajan tasalla ja joidenka osalta kotipaikka tulee aina muutettua sen mukaan, kun ihminen muuttaa, tulisivat automaattisten laskennallisten kustannusten maksatusten piiriin niin, että kunta nykyisten neljä kertaa vuodessa hakemuksen pohjalta tehtyjen korvausten sijaan saa nämä korvaukset automaattisesti.

Mutta kuten todettua, tässä on ollut ongelmia ja varmaan tulee olemaan yhä edelleenkin siinä, että nämä väestötietojärjestelmät ja ulkomaalaisasiantuntijajärjestelmät toimisivat yhteen. Toinen ongelma on ollut siinä, että ihmisille ei pystytty järjestämään henkilötunnusta. Kolmantena on ollut se ongelma, että kaikki eivät tiedä, kuinka suomalainen järjestelmä toimii, että rekisteröinti tapahtuu aina muutettaessa niin, että ajantasainen osoitetieto kulkee mukana. Mutta sen lisäksi on tietysti huomioitava, että vaikka — ja toivon, että — tämä auttaa huomattavasti kuntia, niin erityistuet elikkä esimerkiksi erityiset terveydenhuollon kustannukset, lastensuojelukustannukset, tulkkauskustannukset on yhä edelleen haettava niin kuin nykyisinkin sen neljä kertaa vuodessa tehtävän lomakkeen täyttämisen kanssa.

Tämä edellytys ei ole myöskään varmaan kaikille ollut selvä — kun näitä paikkakuntia on nyt viime syksynä tullut huomattavasti lisää verrattuna aikaisempiin paikkakuntiin, joissa vastaanottokeskuksia ja kotoutumista on tehty — että kaikissa on oltava sekä sopimus elyn kanssa että kunnan tai kuntien yhteinen kotoutumissuunnitelma. Siitä syystä valiokunnan mietintöön on myöskin kirjattu, että tiedottamiseen kunnille tarvittavista sopimuksista ja ohjelmista pitää kiinnittää huomiota ja tietysti sen lisäksi myöskin siihen, että ne väestötiedot ovat ajan tasalla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2016 vp

Valiokunta on mielestäni kiitettävästi kiinnittänyt huomiota niin tässä kuin budjettimietinnössä, ja taisi olla vielä kehyksen käsittelyssäkin, näiden korvaustasojen riittävyys. Korvaustasot on päätetty joskus 90-luvulla, ja sen jälkeen niihin ei ole palattu, vaan niihin on tehty indeksiluonteisia korotuksia. Siihen lähtötasoon, mistä alle 7-vuotiaiden ja yli 7-vuotiaiden osalta se laskennallinen peruskorvaus tehdään, olisi saatava tasokorotus. Tästä hän valiokunta oli yksimielinen.

Sitten yhä edelleen ehkä kysymyksenä, kun tuossa äskenkin joku viittasi tähän neljään vuoteen: Minulle ei ole vielä selvinnyt, miksi meillä kiintiöpakolaisten kohdalla ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kohdalla korvausaika kunnille on erilainen. Toisten kohdalla se on neljä vuotta ja toisten kohdalla kolme vuotta. Oletettavasti siellä kunnassa ne yhä edelleen asuvat sen kolmen tai neljänkin vuoden jälkeen, ja kustannukset siitä ensimmäisestä vuodesta, jonka ehkä on siellä vastaanottokeskuksen puolella, ovat valtion kustannuksia, mutta kunnan puolella ne ovat sitten kolme vuotta tai neljä vuotta. Jos joku pystyy minulle jossain kohtaa kertomaan, miksi tämä on näin, niin mielelläni kuulisin sen vastauksen.

18.06 Juho Eerola ps: Arvoisa herra puhemies! Jonkinäköisenä vastauksena tuohon edustaja Paateron kysymykseen: Olen sitä itsekin aikanaan ihmetellyt, eikä kovin selkeää vastausta siihen ole tullut. Mutta jonkunnäköinen peruste siihen on ollut ilmeisesti se, että näiden kohdalla, jotka ovat olleet vastaanottokeskuksessa ja sitten saavat myöhemmin sen toisen, pienemmän ajan sitä korvausta, on väitetty, että se johtuisi muka siitä, että kun henkilö on ollut jo siellä vastaanottokeskuksessa, niin hän on jo jonkun verran aikaa kotoutunut ja oppinut ja ehkä mahdollisesti saanut kielitaitoharrastusta ja näin edelleen. Sen takia heillä olisi sitten vain kolme vuotta se aika, kun sitten näillä kiintiöpakolaisina tulevilla olisi neljä vuotta. Tämä ei ole mikään varma vastaus, mutta näin olen kuullut asiasta epäiltävän.

Arvoisa puhemies! Kiitän tosiaan hallintovaliokunnan puheenjohtajaa Pirkko Mattilaa ja koko valiokuntaakin tästä hyvin tehdystä työstä. Olen tyytyväinen hyvin pitkälti tähän valiokunnan mietintöön. Mutta yksi miinus sieltä edelleen kuitenkin löytyy, ja toivon todellakin, että tähän kiinnitetään huomiota ja tätä lakiesitystä päivitetään sen mukaisesti tai sitten tämä ongelmakohta korjataan jollain toisella lakiesityksellä.

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain 41 §:ssä sanotaan, että kunta voi tehdä ely-keskuksen kanssa sopimuksen pakolaisten vastaanottamisesta ja kotoutumisen edistämisestä. Sopimus on monivuotinen, ja sitä tarkastetaan vuosittain, ja tässä ei vielä tähän mennessä ole yhtään epäselvää. Kuitenkin se, mitä pidän huolestuttavana, on se, että saman lain 44 § on edelleenkin muuttumaton. Siinä sitten kerrotaan, että kunnalle aiheutuneiden kustannusten korvaamisen edellytyksenä on edelleen lain 41 §:ssä tarkoitettu sopimus tämän ely-keskuksen kanssa. Tässä valiokunnan mietinnössä oikein erityisesti korostetaan, että tilanne jatkuu näin myös automatisoidussa korvausprosessissa. Lisäksi kuntia tulee informoida siitä, että kotouttamisohjelma ja ely-keskuksen kanssa tehtävä sopimus ovat edellytyksenä laskennallisten korvausten saamiselle myös automatisoidussa korvausprosessissa.

Eli mitä tämä sitten käytännössä tarkoittaa? Minä lainaan itseäni tämän lakiesityksen lähetekeskustelusta: "Korvausten maksatukseen tarvitaan lain mukaan edelleen sopimus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Kunta ei siis käytännössä voi lakkauttaa pakolaisten vastaanottoa, vaikka haluaisi. Jos se irtisanoo sopimuksen, se menettää jatkossa korvaukset myös niistä, jotka ovat kuntaan jo saapuneet mutta joiden osalta tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2016 vp

kolme tai neljä vuotta ei ole vielä täyttynyt. Jos asia tosiaan on näin, niin tämä on aika kohtuuton tilanne. Näitä kuntien saamia korvauksia ei pidä sitoa sopimuksen voimassaoloon eli lupaukseen siitä, että ottaa aina vain lisää näitä pakolaisia. Kun kunta on hyvässä tahdossa sopinut pakolaisten vastaanotosta, pitäisi korvaukset myös suorittaa täysimääräisesti ja luvatus mukaisesti kunnassa jo olevien pakolaisten osalta riippumatta siitä, haluaako kunta enää jatkossa näitä pakolaisia ottaa lisää." Tässä samassa täysistunnossa äskenkin esiintynyt kunnioitettu edustaja Paatero Kotkasta totesi, että asia täytyy valiokunnassa käydä läpi, jos tämä näin on. Mielestäni tätä asiaa ei kuitenkaan siellä valiokunnassa ole käyty läpi.

Otan tähän loppuun vielä, arvoisa puhemies, käytännön esimerkin. Naantalın kaupunki mietti vuoden 2013 alussa suhdettaan pakolaisten vastaanottoon. Vaihtoehtoina oli pakolaiskiintiön pienentäminen tai vastaanoton lopettaminen kokonaan. Jos Naantalilla ei olisi ollut voimassa olevaa sopimusta 1.4.2013 alkaen, niin ely-keskus ei olisi korvannut kuntaan vuosina 2010—2012 sijoitetuista pakolaisista aiheutuneita kustannuksia edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Ja tämä ei olisi ollut siis aprillipila, vaikka se oli 1.4. Nämä tiedot selviävät kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan pöytäkirjoista.

Naantalissa päädyttiin rajoittamaan vastaanotto 1—5 henkilöön, koska sopimusta ei pystynyt järkevästi irtisanomaan. Tämä epäkohta pitää korjata, sillä mikään sopimus ei voi olla sellainen, että jatkosopimuksen olemassaololla määritetään aiempia sopimuksia koskevien korvausten kohtalo.

Nyt, arvoisa puhemies, olen sanonut tämän tässä keskustelussa ja siinä lähetekekskustelussa silloin aikaisemmin. Nyt, kun olen kahteen kertaan tämän asian täällä alleviivannut, toivottavasti meni perille.

18.12 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Kun tätä mietintöä käsitellään, on hyvä tulla puhumaan nimenomaan tästä isommasta kuvasta, minkä valiokuntakin on hyvin täällä auki kirjannut. Todella, tämä kevät tulee olemaan kiireellistä aikaa siinä, että me löydämme kaikille heille, jotka sitten myönteisen turvapaikkapäätöksen ja sitä kautta oleskeluluvan saavat, sen kuntapaikan. Tähänhän vaikuttaa, niin kuin tässä keskustelussa on tullut jo esille, keskeisesti se, millä tasolla nämä korvaukset sitten ovat ja seuraavatko ne sitä kustannusten nousua, mitä niistä palveluista ja niiden tuottamisesta joka tapauksessa syntyy, ja onko se silloin kunnalle taloudellisesti mahdollista — vielä, kun tiedämme, että kuntienkin taloudellinen tilanne on heikonlainen. Ja siitä pääsemmekin oikeastaan siihen vaateeseen, minkä valiokunta niin budjettilausunnossa kuin myös sitten tässä mietinnössä hyvin tuo ilmi, että kyllä näitä korvaustasoja pitäisi pyrkiä nostamaan. Tähän liittyy olennaisesti myös se, mihin täällä edustaja Paatero viittasi, että kun turvapaikanhakijoille se kuntakorvaus kestää sen kolmisen vuotta ja kiintiöpakolaisille neljä vuotta, niin tästä syntyy myös kunnille sellainen tietynlainen kannustin mieluummin ottaa esimerkiksi kiintiöpakolaisia sinne kuntaan, kun heistä se korvaus on neljä vuotta, ja se taas aiheuttaa sen, niin kuin joissain kunnissa olemme nyt jo nähneet, että sitten taas niiden henkilöiden tilanne, jotka jo vastaanottokeskuksissa tällä hetkellä ovat, ovat saaneet myönteisen päätöksen ja odottavat sitä kuntapaikkaa, tulee sitten entisestään vaikeutumaan, jolloin olisi varmasti järkevää, että todella harmonisoitaisiin tämä maksatuksen aika — onko se sitten niin, että kaikista maksetaan kolme vuotta, vai niin, että kaikista maksetaan neljä vuotta. Tätä neljää vuotta varmasti tukisi se, että siinä todella olisi sitten tukea myös niille kunnille, jotka näitä kuntapaikkoja sitten myöntävät.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2016 vp

Toinen iso kysymys liittyy siihen, että niin kuin me tiedämme, kotouttamisen osalta iso vastuu lankeaa isoille kaupunkiseuduille ja varsinkin pääkaupunkiseudulle. Ja niin kuin pääkaupunkiseudulla kuntien kanssa jo näissä MAL-sopimuksissa on osaksi sitä prosessia otettu myös tämä kotouttamisen edistäminen, olisi varmaan järkevää, että tätä käytäntöä laajennettaisiin koskemaan myös muita kaupunkiseutuja, jolloin voitaisiin helpottaa sitä taakkaa, joka heille nimenomaisesti tästä kotouttamisesta tulee. Yhtä lailla kotouttamiseen liittyen olisi varmaan järkevää hieman laajempaa keskustelua tästä aihepiiristä tässä salissa käydä ja miettiä, miten me todella tämän kansallisen haasteen kaikinensa hoidamme. Jos me haluamme, että niin tänne tulijat kuin sitten kantaväestökin tästä maahanmuutosta hyötävät, niin se vaatii todella sen, että teemme kaiken voitavamme sen eteen, että kotouttaminen onnistuu ja uusista suomalaisista tulee myös sitten tämän oman yhteiskuntamme tulevaisuuden rakentajia.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 25/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.